Den Store Nælde Bog

Udstillingen VERDEN LIGGER UNDER DINE FØDDER henter sit materiale både over og under jorden - fra fortiden og ind i fremtiden. Udgangspunktet er planten **Stor Nælde**, der ikke vokser nede fra og op, men horisontalt fra midten og ud i mange forskellige retninger.

Stor Nælde (Urtica dioica) kaldes også for brændenælde. Den er en 30-200 cm høj, meget almindelig urt, der vokser på næringsrig jord, især omkring bebyggelse. Den er indikatorplante for kvælstofrig jord. Alle plantens dele over jorden har hule brændhår, fyldt med histamin, acetylkolin og serotonin. Planten har et højt indhold af forskellige mineraler og vitaminer. Stor Nælde er en flerårig urt med en fladedækkende, opret vækstform. Stænglerne er firkantede, ru og tæt dækket af stive hår. Bladene er 5-16 cm lange, æg- til hjerteformede og langt tilspidsede med savtakket rand. Oversiden er mørkegrøn med dybtliggende ribber, mens undersiden er lysegrøn. Begge sider er dækket af stive hår. Planten er særbo, sådan at der findes rent hunlige og rent hanlige individer. Blomsterne dannes ved skudspidserne, hvor de sidder i grenede nøgler. De enkelte blomster er små og mangler kronblade. Frøene er nødder. Plantens dele under jorden er et rodnet som består af gule, vandrette jordstængler og talrige, lodrette rødder. Rodnettet kaldes et **Rhizom**, der består af tråde, som kan forbinde sig til hinanden på kryds og tværs, hvilket betyder, at planten har et utal af muligheder for at forgrene sig.

Rhizom (Græsk ῥίζωμα, rhizoma = "rod-stængel") er i botanisk sammenhæng et underjordisk eller fladt krybende skudsystem. Fra rhizomet udgår der både egentlige rødder og bladbærende skud. Ofte har rhizomet selv nogle skælagtige blade, som bruges til oplagring af næring.

Rhizom er også et filosofisk begreb anvendt af filosoffen Gilles Deleuze og psykoanalytikeren Félix Guattaris. Begrebet beskrives i bogen "Tusind plateauer" (1980), hvis første kapitel hedder "Rhizomet", som er et nøglebegreb til at forstå den tænkning Deleuze & Guattari skriver sig op imod, kaldet "Repræsentationsfilosofien", - og som kan illustreres ved måden hvorpå et træ slår rødder i jorden: Det skønne inkarneres i en ide, der placeres på et andet ontologisk domæne end de entiteter, vi omgiver os med i tid og rum, men samtidig kan disse entiteter kun forstås med reference til denne oprindelige ide om skønhed. På samme måde leder træets rodnetværk, der forgrener sig i jorden tilbage til stammen, der udgør et samlende princip. Modsat træroden er rhizomet en rodform, der ikke har noget logisk centrum og udgangspunkt. I forlængelse af Deleuze og Guattaris brud med repræsentationsfilosofien skal rhizomet ikke forstås som et billede på, hvordan en **struktur** ser ud, men hvordan den virker.

Struktur kan eksempelvis være opslagsværket Wikipedia, hvis træk består af konstant foranderlige opslag og henvisninger uden ét centrum i form af én artikel, hvorfra andre udspringer, - eller redaktører, der bestemmer hvad og hvornår der skal redigeres. I stedet består Wikipedia af en mangfoldighed af skribenter, opslag og henvisninger, der tilsammen udgør et rhizom under konstant forandring. I modsætning hertil står den klassiske encyklopædi, hvis organisering var centraliseret omkring de franske encyklopædister, der foretog en struktureret redigering for derefter af publicere et færdigt værk. Wikipedia er en struktur uden **grænser**, hvor forbindelser opstår og forsvinder og hvor mønstre dannes for derefter at opløses igen.

Grænser opererer Brændenælden ikke med. Den har ingen begyndelse og ingen ende og trævlerøddernes lange og forgrenede jordstængler bevarer deres overlevelsesevne, selv i bitte små stykker. Rodnettet opererer under overfladen, alle steder og ingen steder mens det udfordrer ordningsprincipperne på overfladen. Det holder sig ikke til bestemte steder men overskrider sociale skel og dukker lige gerne op i kolonihaver, slotshaver, vejrabatter, offentlige parker og private villahaver. Så længe der er **nitrat** i jorden bevæger det sig over landegrænser og krydser regioner i Europa, Asien, Japan, Australien, Syd Afrika, USA og Andesbjergene.

Nitrat er en kort betegnelse for kvælstofholdige gødninger, der optages og omsættes af planterne, hvor det bliver brugt i opbygningen af klorofyl og aminosyrer. Ionen kan også bruges af bakterier i jorden, som udnytter den kemiske energi, der frigives ved omdannelse til nitrit. Hverken nitrat eller nitrit kan bindes i jorden, så begge dele vil følge vandbevægelsen. Undervejs kan nitrit dog omdannes til luftformigt kvælstof af bakterier, der skaffer sig energi på den måde. Processen er tidkrævende, så højtliggende grundvand er ikke beskyttet mod kvælstofforurening. Hovedparten af de kvælstofholdige kunstgødninger indeholder nitrat som kvælstofkilde. Brændenælden er en typisk nitratplante der følger **mennesket** og altid har gjort det.

Mennesket har anvendt brændenælden til alle tider. Den lader sig ikke begrænse af tid eller fysiske love, men går både tilbage i historien og ind i fremtiden. I H.C. Andersens eventyr "De vilde Svaner" ændrer prinsesse Elisa sine 11 brødres skæbne fra at være fortryllede svaner ved at væve panserskjorter af netteldug til dem. Brødrene blev kureret ved hjælp af mod og udholdenhed. Brændenælden har stærke fibre der kan anvendes til tøj, reb og papir. Den har en lang tradition som medicinsk plante og er også kendt for at være en sund urt i madlavningen. Brændenælde udtræk kan bruges som gødning til andre planter.

(Kilde: Wikepedia)

VERDEN LIGGER UNDER DINE FØDDER

Nælderne er indsamlet på skiftende habitater: kolonihaver, slotshaver, vejrabatter, offentlige parker og private villahaver. Nælderne er hængt til tørre med rodnettet i vejret. Efter en uge er bladene fjernet fra deres stængler og pulveriseret.

Panserskjorte
Et myggenet er tilskåret så det passer til huset grunplan på 215 cm x 215 cm. Nettet er udspændt i huset, så det danner et nyt plan i 190 cm højde. Brændenældestænglerne - med deres underliggende kraft og formmæssige påvirkning fra vind og vejr - er syet fast i nettet, så stænglerne udnytter pladsen over det nye loftsplan og rodnettet danner loft for det højdereducerede rum i huset. De pulveriserede brændenældeblade er lagt i en uregerlig bunke på gulvet sammen med Den Store Nældebog.

Den Store Nældebog
Bogen er en gæstebog. Den er en invitation til alle udstillingens besøgende om at nedfælde deres egen personlige brændenældehistorie:

Nælden i radioen

I en tidlig morgenradioavis (måske nok. kl. 6) lyder en af beretningerne, at kvælstofs koncentrationen nu er så høj i luften, at det svarer til flydende Substral. Det sker p.g.a. de mange store svinefarme. En time senere er nyheden lyst ud, og dukker ikke op senere på dagen, men der er noget om snakken. Af indslaget fremgik det, at netop brændnælder og hindbær står trives på den øgede kvælstof/substrat — og det ser man i stor stil i de bynære skove — store felter af brændenælde netværk

Teresa Nielsen Vejen
20. juli 2015

Nælden som suppe

Apropos kvælstofindholdet (se ↑) overvejede vi i sommers at koge suppe af brændenælder. Det var i hvert i Norge af grøntsagerne i butikkerne var dyre og ofte slatne. Brændenældene virkede derfor som et godt alternativ, både gratis og fulde af næring- og sundhedsmæssigt næringsrige (fx jern). De nælder vi havde udset os rotsgede imidlertid ret nedenfor døren - helt klart pga. den meget kvælstofrige jord netop dér.

Nogle blev betænkelige - var det nu nyttigt lakkest? Kunne vi være sikre på at nældene kun optog "rene" stoffer og ikke direkte lort? Der var flere overvejelser i denne retning. Men så, på den anden side lorten kommer jo af andre planter osv. Det er ikke til at sige hvad der kommer fra hvad, eller rettere, hvor vi finder de originale "rene" stoffer. Et netværk - akkurat som nældens.

Cecilie Bendixen, juli 15

P.S. vi lavede ikke brændnældesuppe

Erfarien ved at optrerle netvaerk

- at bruge dagens på at forsøge at gennemskue den usynlige logik der ligger bag Nældens slimdsystem:

. diskontinuitet
. variation
. ekspansion
. erosion
. ikke-centreret
. ikke-hierarkisk
. subversiv
. spontan
. anarkistisk
. uregulerbar
. formløs

Grethe Jensen
Vejen, juli 2015

PS. I øvrigt gjorde et eventyr, jeg fik læst som barn stort indtryk. Også mig.
Måske hed det "De Vilde Svaner"
Måske var det HC Andersen.
I hvert fald handlede det om en søster som elskede sin bror utrolig højt & skulle være en dragt af brændenælder for at redde ham. Det var én meget langsommelig og smertefuld proces. Det gjorde meget stort indtryk på mig og er det ældste jeg husker fra eventyret.

Min nældehistorie:

Da jeg var barn havde jeg kaniner (som jeg i øvrigt havde fået lov at bringe ulovligt ind i landet af mine forældre - fra Tyrkiet). Jeg gjorde alt for de kaniner - bla plukkede og tørrede brændenælder til dem så de kv spise "brændenældehø".

Som voksen øver jeg mig stadig i at kunne igennem krat og skov uden alt for mange brændenælde-"bid". Er ved at udvikle en helt særlig trædeteknik.
Og så går jeg med planer om at begynde at lave brændenælde-suppe.
I øvrigt synes jeg tolkn frygt for at brænde sig er overdrevet. Selma Lysel 02.08.15

Gamma lilla (0-2.kl) på Grønvang-skolen
tænker om
Brændenælder:

vokser i jorden

de stikker på mennesker

de klør

AV

de gør ondt

brændenældesuppe - UHM

røde prikker på huden

blad

brændenældepandekager

pigge

splinter i fødderne

tidsler

"ikke gå ud bag fædder

de brænder

BRÆNDENÆLDEJUICE

20-30 TOPPE (TAG MED HANDSKE OG HANDSKE)

4-6 ÆBLER
1/2 CITRON
1 MINDRE KLUMP INGEFÆR

DET HELE SKYLLES I KOGT VAND
BRÆNDENÆLDETOPPENE HÆGTES I
EN SKÅL VAND - TAGES OP MED
EN PULSETANG OG KOMMES I
JUICEREN SAMMEN MED DE
ØVRIGE INGREDIENSER.
NYD DENNE DEJLIGE, FRISKE
OG ENERGIGIVENDE DRIK.

Elsa Dirksen

" Out of the nettle of danger
I pluck the rose of Safety. "

Shakespeare erindret her
midt i Solen.

Fra "Henrik den Fjerde" a.
fra "Henrik den femte" ?.

" Midt i moldens brand
plukker jeg sikkerhedens "
rose.

Som udvej for hemmelige agenter
i fjendeland og for engelske
Konger får det store slag.

C.

Torkil Funder
Juli 2019

Den Store Nældebog er udgivet i forbindelse med bidraget
VERDEN LIGGER FOR DINE FØDDER på udstillingen DIAGNOSE i
Dansk Standardpoesi på Vejen Kunstmuseum.
Gitte Juul 2015.